

KOŽUH IZ VUGROVCA. Zagreb, Etnografski muzej

arhitekturi, osobito drvenoj, tekstilnim predmetima, obradi i ukrašavanju drva, oblikovanju kamena, u lončarstvu, kožuharstvu, nakitu, u predmetima što prate narodne običaje (obredna peciva, maske, pisanice). N. u. uz izvorne oblike pojedinih etnografskih područja i etnički razgraničenih zajednica očituje elemente davne slav. baštine, balkanskih starosjedilaca, susjednih, ali i ostalih eur. naroda.

U prvoj pol. XX. st., a osobito poslije II. svj. r. tradicijski zanati zamiru a predmeti narodne lik. umjetnosti pomalo nestaju. Postoji još svega nekoliko središta gdje se i sada izrađuju ćilimarski, lončarski i drvorezbarski predmeti. U novije vrijeme razvija se masovna suvenirska proizvodnja. — Blago narodne umjetnosti čuvaju etnografski muzeji i mjesne zbirke, a nešto je predmeta očuvano i po selima.

Narodni lik. izraz obilježen je u Hrvatskoj osobitostima triju etnografskih područja (areala, zona): panonskoga, dinarskoga i jadranskoga. U

panonskome se području očuvalo najviše stare slav. baštine (tkalačke vještine, drvorezbarstvo, šaranje jaja, nošnje), koja se tu stopila s nekim elementima prapov. i kasnorim. tradicije (keramika, vuneni ćilimi), potom se obogatila podunavsko-madž. elementima (ukrašavanje kože), gotičkim i baroknim srednjoeur. utjecajima (motivi ornamentike, oblikovanje pokućstva, čipke, vezovi) te mlađim orijentalnim značajkama (neke vrste tkanja). U dinarskome su se području zadržali i neki prapov. likovni elementi (u ornamentici, drvorezbarstvu, keramici, nakitu, dijelovima nošnje), a uz srednjovj. crte važan je tursko-orijentalni utjecaj (u nakitu, dijelovima nošnje, motivima veza). U jadranskome su području, uz neke barokne crte, vidljivi i sredozemni utjecaji gotičkih i renesansnih značajki (u ženskoj nošnji, vezovima, čipkama, nakitu).

Tekstilni proizvodi. Tkanja, vezovi, pletiva, čipke i ćilimi su likovna izražajna sredstva kojima se uglavnom bave žene. Platnena tkanja, značajna za panonsko područje, ukrašavana su mnogobrojnim ukrasnim tehnikama. U starijim su primjercima uzorci geometrijski i uz njih sitni cvjetni, dok su veliki cvjetovi mlađega podrijetla. Prikazi životinja (ptice, pijetao, konj, jelen), pa i ljudskoga lika, izvode se na slavonskim svadbennim ručnicima (otarcima). Od boja prevladavaju crvena, crna i modra, a ima i tkanja tzv. bijelo po bijelome. Vunena su tkanja šarolikija: prugasta, karirana ili s geometrijskim uzorkom, a u Baranji i sa stiliziranim pticama. U dinarskome se području tehnikom ključanja izvode vunene pregače i torbe, u početku zagastijih, a poslije življih geometrijskih šara. Vuneni tkani pokrivači: lički biljci s runom te pupavci (šipkaši) i šarenice (laganija tkanja), slavonski čupavci, ključani ćilimaši i vezene ponjave u starijim su primjercima suzdržanih, a u novijima naglašenijih boja; motivi su geometrijski, stilizirani biljni, a ponekad i životinjski (Slavonija). U jadranskome području, uz fina jednoboja sukna, ima i svilenih tkanina (šudari, tkanice).

Vezovi su rađeni brojenjem niti ili po crtežu (najčešće kao ukras dijelova nošnje). Ističu se vezovi na ženskome oglavlju (pečama i poculicama) u SZ Hrvatskoj, svileni ili vuneni vez na dalm. košuljama i maramama (jašmacima), sitni lančanac na rubovima suknene odjeće u S Dalmaciji (građa) te konavoski svilovez i slavonski zlatovez. Među bijelim vezovima osebujni su rasplet i priplet, osobito pomno izrađeni u Slavoniji i Baranji. Uz jadransku obalu i na otocima raspleti i šivana čipka slijede srednjovj. tradiciju, napose na Pagu, dok je u SZ Hrvatskoj poznata čipka na batiće uz preplitanje i uzlanje resa, osobito niti osnove na plahnama, kao i tehnika preplitanja niti za ženske kape (jalbe).

Drvorezbarstvom se bave muškarci, koji izrađuju najveći dio drvenih predmeta za kućanstvo i gospodarstvo. Rezbarija se izvodi rovašenjem (dubljim ili plićim), plitkim urezima ili uparanim crtama (crtorez) i plitkim reljefom, pretežno geometrijskih motiva. Osobito se ističu preslice te

PISANICE. Zagreb, Etnografski muzej

